

Japan har svaret: kunst kan få de unge til Udkantsdanmark

Ligesom Danmark har Japan i de seneste år oplevet en massiv udkantsdød. Men i modsætning til herhjemme har man i Japan formået at modvirke tendensen i en sådan grad, at japanske unge strømmer til Udkantsjapan. Hvordan? Svaret er kunst.

Af Josefine A. L. Præstekjær

Sådan ligger landet i Udkantsjapan

En enkelt ensom bil kører ned af hovedvejen forbi de mange forladte huse, der står faldefærdige hen. Den kører forbi en aldrende mand, der sidder foran sit hus og holder øje med en lille flok børn på vej i skole. Skolen er den sidste i området, der endnu er åben. Men om nogle få år, når børnene skal i gymnasiet, vil den også lukke. Gaderne ligger nu stille hen igen og den eneste lyd man hører er en bæks rislen og cikadernes kimen.

Ved Japans vestkyst, blot nogle få hundrede kilometer fra megabyen Tokyo, ligger Niigata-præfekturet. Det er et naturskønt område, der er kendt for sin ris- og sakeproduktion, sine mange bjerge og kraftige snefald om vinteren.

Men Niigata er også rygtet for sine yderområder, hvor små lokale samfund lider af massiv affolkning og hvor den aldrende befolkning er blevet efterladt til en barsk vinter, der hvert år kræver mange lokale liv. Og Niigatas yderområder er bare et eksempel ud af mange yderområder i Japan, som er overladt til denne triste skæbne.

Ifølge Japan Times, overstiger antallet af unge i alderen mellem 15 og 24 år i dag stort antallet af unge, der flytter til Niigata.

Et meningsfuldt alternativ til livet i byen

Men i Japan begynder fremtiden at se lidt lysere ud. Her har græsrodsbevægelser knækket koden og fundet svaret på hvordan man vækker yderområderne til live igen og vender strømmen af unge tilflyttere fra by til land.

Gennem tiltag, både støttet af regeringen og organisationer for ikke at nævne lokale kræfter, inden for socialt engagerende kunst har man formået at gøre yderområder attraktive for både unge tilflyttere og ældre beboere. Et godt eksempel på en tilflytter, er Shotaro Miyahara, arkitekt og leder af kunstnergruppen Party Architecture.

”Det er et utroligt komplekst problem at løse, og jeg har selv ingen idé om hvordan det skal

gøres. I dag har vi mistet respekten for både naturen og for de mennesker, der lever i yderområderne, og lader os udelukkende styre af hvad, der giver samfundet økonomisk vækst. Og det er farligt,” fortæller han.

I 2017 estimerede Japans Udenrigsministerium at i 15.000 ud af landets i alt 65.000 mindre byer nu har en befolkningsandel hvoraf halvdelen er over 65 år. Det er selvfølgelig en konsekvens af de dalende fødselsrater som landet oplever, men mest af alt, en konsekvens af at hele 93 procent af Japans befolkning bor i de større byer - et tal der næsten er fordoblet siden de mere balancerede 53 procent i 1950.

Som 23-årig og nyuddannet arkitekt arbejdede Shotaro Miyahara på et renoveringsprojekt af et gammelt pensionat i et yderområde i Hiroshima-præfekturet. Her oplevede han at lokalbefolkningen samledes og deltog i renoveringen. Det møde gjorde et helt særligt indtryk på ham, og inspirerede ham til at starte sin egen kunst- og arkitektgruppe, der skulle rejse rundt til Japans yderområder og bidrage til at skabe mening i lokalbefolkningens liv.

”Der er alt for mange mennesker, der flytter til storbyer som Tokyo og Osaka. Vi tror på at kunstprojekter kan vende befolkningsstrømmen til yderområderne og skabe et alternativ til livet i byen. For at have råd til at kunne leve i byen skal man tjene mange penge, og penge bliver derfor livets vigtigste kriterium. Jeg tror, at mange mennesker ønsker, at vi på et nationalt niveau genovervejer om det i sandhed er det liv vi har lyst til at leve. Og her er livet i yderområderne et alternativ.”

I dag er han leder af kunstnergruppen Party Architecture, der bosætter sig i yderområderne hvor de i fællesskab med lokalbefolkningen istandsætter faldefærdige og forladte huse, som de ombygger til ”community spaces,” og kollektiver for unge tilflyttere. Altså caféer, pensionater og folkehuse med et kunstnerisk strejf. Disse huse bliver samlingspunkter for kulturen i lokalsamfundet, steder, hvor beboere og besøgende mødes på tværs af generationer.

Kunsttriennale skaber vækst og trivsel

Et andet godt eksempel er den statsstøttede kunsthøjsfest Echigo-Tsumari Art Triennale. ETAT startede i 2000, afholdes hvert tredje år, og har til formål at skabe vækst i de små landsbyer og lokalsamfund i Niigatas yderområder gennem kunstturisme.

Den første gang ETAT blev afholdt i år 2000 var der omkring 162.800 besøgende, og til den femte festival i 2012 var det tal tre gange så højt med 488.848 besøgende. Det vil sige at antallet af besøgende der kom pga. festivalen, var syv gange så højt som selve

befolkningstallet i regionen, som var på bare 70.000 indbyggere. Derudover viser målinger, foretaget af ETAT, at hele 40 procent af de besøgende er faste besøgende, der kommer tilbage hvert tredje år, når festivalen afholdes. Den opmærksomhed festivalen skaber, genererer også jobs både i direkte relation og uden til festivalen, som særligt besættes af studerende og iværksættere.

Kunst kan åbenbart noget som udflytning af arbejdspladser ikke kan: tiltrække en masse tilflyttere som skaber arbejdspladser og vækst, og som sætter liv i de lokale samfund. Al den vækst og liv som ETAT har medført, er også grunden til at Party Architecture valgte at bygge deres seneste projekt, kollektivet for unge tilflyttere Guildhouse B, i en af byerne hvor kunsthistorien afholdes.

Guildhouse B, er et treetagers traditionelt japansk træhus, der ligger på en afsides vej ved en stor skov, hvor det eneste lys når solen er gået ned er den helt klare og funklende stjernehimmel. Huset er det andet hus ud af fire, som Party Architecture har restaureret i de japanske yderområder, og hvor unge tilflyttere, der ikke kan tilslutte sig livet som "salaryman", et otte-til-otte job iført anonymt jakkesæt i en af de store neonblinkende byer, valfarter til.

Her bor omkring 20 unge tilflyttere og når man spørger dem hvorfor, de lige netop valgte at flytte ind i Guildhouse B, svarer mange at det særligt skyldes manglen på fællesskab i de byer de kom fra, noget som de mener, at de kan opnå her, langt ude på landet og langt væk fra byens rotteræs, som én ung japansk mand fra kollektivet kalder det. "Det liv gjorde mig ikke lykkelig, jeg var meget ensom."

Netop brugen af kunst til at øge livskvaliteten i yderområder og tiltrække unge tilflyttere, er noget, som lektor i kunsthistorie Gunhild Borggreen fra Københavns Universitet er ekspert i.

"Det, at der er et kulturliv, som kunsthistorien, der finder sted hvert tredje år, er noget som mange føler sig tiltrukket af og som også tiltrækker unge tilflyttere, fordi der er et potentiale for et marked og en bredere kulturaktivitetsplatform."

Med sin baggrund i japansk kunsthistorie har Gunhild Borggreen i mange år forsket i deltagerbaseret og socialt engagerende kunst med henblik på, hvad kunst kan gøre for de danske og japanske yderområder. Ifølge hende har Japan og Danmark meget mere tilfælles end som så, og allermest dét, at begge lande oplever en støtvoksende spænding mellem by og land.

Herhjemme går det da godt?

I Danmark har man de seneste år forsøgt at gøre op med en forvrænget magtbalance, københavneri og mangel på arbejdspladser i de danske yderområder. Det seneste skud på stammen har været VLAK-regeringens udflytningsplan af offentlige organisationer og institutioner med resultatet af masseopsigelser og sure københavnere og en i protest lukket radiokanal.

Men kan man tage den japanske model og overføre den til de danske yderområder?

”Det vil jeg bestemt mene at man kan. Men jeg tror at det, der er forskellen er, at man i Japan har et meget stort kunstpublikum nationalt set. ETAT’s succes skyldes, at japanerne er super aktive kulturelt og så er det nemt at komme dertil fordi kunstfestivalen kun ligger en tre timers togrejse fra Tokyo,” siger Gunhild Borggreen.

Selv havde hun tænkt sig at lave en lignende kunstfestival på Møn for at skabe fokus på de danske yderområder gennem kunsten. Men desværre fik kunstprojektet ikke den økonomiske støtte, der skulle til.

”Hvis den økonomiske dimension af kunstturismemarkedet også har betydning, og det har den i hvert fald haft for ETAT, hvor man faktisk selv har formået at skabe en økonomi, som har gjort at lokale myndigheder og virksomheder er blevet medsponsorere, så kan vi jo sige at kunstturismen er et interessant marked for yderområderne.”

Så måske skulle den danske regering satse på kunsten?

”Altså, der er en stor forskel på hvordan man i Europa og i Japan forstår kunst. Der er ikke den samme snobbeseffekt omkring kunst i Japan i forhold til om det nu er ”rigtig” kunst eller ej. I Japan er der en anden forståelse af at når ældre på et plejehjem sidder og laver små nuttede tevarmere, så kan det faktisk også være en form for kunst selvom vi i Danmark nok bare ville kalde det for en fritidsbeskæftigelse. Det får i hvert fald en betydning, som det er svært at sætte en eller anden fin æstetisk terminologi på.”

Ifølge Gunhild Borggreen er der en anden værdisættelse af den form for skabelsesproces som almindelige mennesker også kan sidde og lave, og man skal ikke nødvendigvis være kunstneruddannet for at kunne deltage.

”Det er også derfor jeg mener, at deltagerbaseret kunst kan fungere meget bedre i Japan, fordi man ikke har den samme barriere. Som familie i Danmark kan man sagtens tage op til Louisiana og sende sine børn i Børnehuset, hvor de kan lave ”kunst” men det accepterer man kun fordi det er inden for rammerne af et museum. Men det er der meget større åbenhed for i Japan.”

Hvad der gik galt

Spændingen mellem by og land er konsekvensen af en neoliberalistisk politik, den japanske regering ledte, der prioriterede vækst og effektivisering efter Anden Verdenskrig, og som favoriserede og fremelskede drømmen om livet i byen. Støttet af en række politiske tiltag stormede Japan frem på verdensscenen med en hurtigt voksende økonomi, enorm fremvækst af storbyer og massiv tilflytningsstrøm fra land til by i 1960'erne og frem.

Bagsiden var at det medførte en nedprioritering af alt det som Japan også var og stadig er i dag med sine yderområder og tilhørende landmandserhverv.

Derfor er Japan i dag et land med en overordentlig personlighedssplittelse mellem "Cool Japan", der er storbyer, som megabyen Tokyo, kendt for sin højteknologi og blinkende lys, og resten af landet, som vi kan kalde for Udkantsjapan, hvor de mindste byer er dem, der lider mest.

Lyder det bekendt?

Danmark oplevede selvsamme udvikling op gennem 1960'erne og frem sammen med resten af verden under kapitalismens neoliberalistiske faser indtog i det vestlige samfund. Og det med samme resultat, massiv affolkning i yderområderne over hele verdenen.

Ifølge Gunhild Borggreen medførte jagten på økonomisk vækst en nedprioritering af den sociale kapital i samfundet. "Nu er der jo kommet fokus på en række problemer i Japan som er en konsekvens af den økonomiske udvikling siden 60'erne, der har bidraget til det store skel mellem by og land. I de her sårbare landområder, der har en anden social sammenhæng end i byen, er der snart ikke flere mennesker tilbage til at drive landbruget eller til at holde bygningerne vedlige og der bliver ikke født så mange børn mere. Det er så her man har fundet på de her kunstfestivaler."

Dét kan vi lære af Japan

"Kunstfestivaler og kulturtiltag kan afhjælpe affolkningen ved at lægge fokus på hvordan kunsten kan bidrage til en udvikling i yderområder, og det ved at skabe et kunstpublikum, og dermed et nyt marked. Men fordi det bare er kunst, mangler de her initiativer en forpligtende relation fra myndighederne, som hverken går ind og støtter det økonomisk eller noget andet," fortæller Gunhild Borggreen.

Men for hende handler det om meget mere end bare et marked.

"Man skal prøve at genfinde fællesskaber, der ikke handler så meget om "kroner og øre"-økonomi, men handler om en anden form for økonomi, en deleøkonomi, der bygger på

engagement, og skaber nogle rammer for en udveksling mellem at være engageret og det at bidrage til fællesskabet.”

Det vi kan lære af Japan er altså at kunst og et styrket kulturliv kan være en måde, man kan genoplive yderområderne, ved at skabe et kunstturismemarked, som kan afhjælpe affolkning.

Og hvad, vi kan lære af græsrodsbevægelser som kunstnergruppen Party Architecture er, at noget peger på at verdens ungdom længes efter et værdiryk, som bryder med at alt opgøres i penge.

Tilbage i en afsides landsby i et yderområde af Niigata-præfekturet. Det er formiddag, og to medlemmer fra kunstnergruppen Party Architecture er i fuld gang med at istandsætte et traditionelt japansk hus af træ, der var blevet forladt. Det skal blive til Guildhouse C, et nyt kollektiv for unge tilflyttere. Der bankes og bores, men der er også tid til at tage en snak med den nysgerrige ældre mand på den anden side ad gaden.

Ham der før sad alene foran sit hus.

Kilder

Informationer om socialt engagerende kunst i japanske yderområder er hentet fra *Farmers' Horizon, Urban x Rural, Japan x Hong Kong Connect* af Evelyn Char & G. Yeung fra 2018 og *Art Place Japan - The Echigo-Tsumari Art Triennale and the Vision to Reconnect Art and Nature* af Fram Kitagawa fra 2015, artikler fra The Atlantic og Japan Times samt fra feltophold i Japan hos Party Architecture og deltagelse i Echigo-Tsumari Art Triennale 2018.

Om Josefine Amalie Lund Præstekjær

Josefine Amalie Lund Præstekjær er BA i Japansk og kandidatstuderende ved Visuel Kultur og har specialiseret sig inden for moderne japansk kultur og kunst med fokus på bæredygtig og deltagerbaseret kunst. På nuværende tidspunkt skriver Josefine speciale om medborgerskab og deltagerbaseret kunst i samarbejde med Statens Museum for Kunst i forbindelse med åbningen af filialen SMK Thy.